

Verksamhetsplan
Förskola
2016 - 2017

Verksamhetsplan för Backa Förskola

Innehåll:

Vår Vision	s.3
Vårt Pedagogiska Uppdrag.....	s.4
En holistisk förskola.....	s.5
Om Reggio Emilia.....	s.6
Värdegrunden i Förskolan.....	s.6
Miljö.....	s.7
Utemiljö.....	s.7
Lokaler.....	s.7
Planerade förbättringar.....	s.7
Samverkan med närsamhället.....	s.8
Miljöpolicy.....	s.8
Personal.....	s.9
Planeringstid.....	s.10
Pedagogisk dokumentation.....	s.11
Utvecklingssamtal.....	s.11
Föräldrasamverkan.....	s.12
Öppettider.....	s.13
Trygghet på Förskolan.....	s.14

Bilagor

Bilaga 1 Handlingsplan för Barn i behov i särskilt stöd.....	s.15
--	------

Vår Vision

Backa Förskolas vision är att ge barn:

- Stark självkänsla och tro på sitt eget värde som en unik individ
- Självinsikt och förmåga att uttrycka sina behov och att stå upp för sig själva
- Tilltro till och respekt för sina medmänniskor
- Förmåga att kommunicera och samarbeta med andra
- Förmåga att uttrycka alla aspekter av sitt varande
- Livslust, glädje och en lust att lära, utforska och skapa
- En grund för att kunna ta ansvar för att på demokratiskt sätt tillsammans med andra forma ett hållbart samhälle för framtiden
- Verktyg som stödjer ett liv i hälsa och välmående på alla plan; själsligt, emotionellt, mentalt och fysiskt

Vårt Pedagogiska Uppdrag

Grunden för vår verksamhet är Skolverkets Läroplan för Förskolor, Reggio Emilias pedagogiska filosofi, ett holistiskt synsätt, samt NVC principerna.

Vi förverkligar vår vision genom att i vår dagliga verksamhet:

- inspirera barnen och ta till vara deras inneboende kreativitet, lust att lära och iver att med alla sinnen utforska sin omvärld
- förlägga en stor del av de dagliga aktiviteterna utomhus
- försäkra att barnen alltid känner sig trygga och respekterade, samt omges av öppenhet, ärlighet och vänlighet
- följa tydliga riktlinjer och regler som beslutats tillsammans av personalen och som alla förstår och respekterar
- uppmuntra barn att lära känna sig själva och bygga en stark självkänsla och självinsikt, samt ge så mycket utrymme som möjligt för barnen att i samverkan med pedagogerna och varandra utforma dagens rytm efter sina unika förutsättningar och behov
- i val av aktiviteter, utflykter och teman ge utrymme för barnens individualitet och intressen
- lära barn kommunikations verktyg som gynnar ett konstruktivt och gott samarbete med andra individer i samhället, särskilt Non Violent Communication, uppskattning och Sharing
- i den dagliga verksamheten inkludera väl beprövade metoder såsom t.ex. ceremoni, yoga, meditation, dans, sång och massage, vilka främjar barnens och personalens hälsa, välbefinnande, gemenskap och andliga medvetenhet
- visa barn att livet kan levas på många olika sätt och att valet hur de vill leva sina liv är deras eget
- skapa en estetiskt tilltalande miljö som inomhus och utomhus ger plats för vila, stillhet, lek, skapande, lärande, utforskande och en daglig kontakt med naturen
- erbjuda barnen tillfällen till delaktiga i närsamhället genom samverkan med lokala företag, bondgårdar, föreningar, etc.
- utforska och lära ut de verktyg och tekniker som finns för att bygga och utveckla ett allt mer ekologiskt och hållbart samhälle
- servera ekologisk och närproducerad mat, med möjlighet för barnen att delta i odling och i köket
- vara så ekologiskt hållbar och medvetna som möjligt i våra val av material till inredning, arbeten, leksaker, mm

En Holistisk Förskola

Holism innebär att tillåta och ge utrymme för alla aspekter av livet, samt att vara medveten om hur allting hänger samman. Vi visar genom vårt språk och genom vårt förhållningssätt en förståelse för att kropp, sinne, emotioner och själ inte är åtskilda från varandra utan djupt sammanlänkade.

Alla känslor är berättigade och vi hindrar inte barn från att visa någon form av känsla, så länge de inte skadar sig själva eller någon annan. Vi undviker medvetet ett språk som bedömer och kategoriserar känslor som bra eller dåliga, positiva eller negativa.

I vår dagliga verksamhet erbjuder vi barnen tekniker och verktyg som meditation, mindfulness, dans, ceremoni och yoga. Genom dessa ges barnen möjlighet att utforska sin inre värld och sin relation till det andliga (själslivet). I vårt moderna samhälle ställs stort fokus på den yttre, materiella världen och det är lätt att dras med i denna utan att först lyssna till sitt inre. Vi föreslår vägar där barnen får komma i kontakt med sin egen inre värld genom personliga upplevelser.

Vi uppmuntrar personalen att hålla sin egen kontakt med det andliga levande och närvarande och att vara öppna gentemot barnen när det gäller att dela med sig av sina upplevelser och reflektioner. Genom att visa att även vuxna tar dessa dimensioner av livet på allvar uppmuntrar vi barnen att utforska och finna sin egen inre sanning.

Backa Förskola vill lägga grunden för ett öppet och medvetet sinnelag som kan ge barnen förmågan att under uppväxten bevara en stark kontakt med sitt eget inre. Vi önskar ge barnen verktyg för att förstå hur de själva fungerar på alla plan så att de kan välja väg i livet utifrån sin egen inre sanning utan att låta sig styras av konventioner eller yttre påtryckningar. Genom att redan nu visa att vi tar barnens inre processer och olikheter på allvar vill vi ge barnen modet att under hela livet lyssna till sitt inre. Att utifrån sin egen drivkraft och dröm välja det som skapar djupast tillfredsställelse och harmoni.

Vi ger barnen tillfällen att uppleva och förstå hur vi påverkar och påverkas av naturen, av vår omgivning och av varandra. Genom att vara medvetna om den effekt vi själva har på vår omgivning kan vi lära oss att ta ansvar för konsekvenserna av våra handlingar. Genom att vara medvetna om hur vår omgivning påverkar oss kan vi lära oss att ta ansvar för att välja en omgivning som stärker oss och ger oss välmående på alla plan.

Närhet till och respekt för naturen innebär att vi i förskolans verksamhet på ett naturligt sätt följer och låter oss påverkas av årstidernas växlingar och naturens rytm. Genom ceremoni firar och uppskattar vi de gåvor som naturen ger oss och uppmärksammar årstidernas växlingar. Vi närmar oss naturens element och energier med ett öppet sinnelag och låter dem tala till oss på sitt eget språk.

I kontakt med naturen kan vi också komma i kontakt med vårt eget inre och med vår egen kropps rytm. På Backa Förskola uppmuntrar vi barnen att lära känna sin egen kropp och att respektera kroppens rytm och behov. Att vara i kontakt med sin kropp, att inte köra över kroppen, och att ge kroppen det den behöver när den behöver det är viktigt för att uppleva hälsa och välmående i livet.

Därför vill vi redan nu lägga grunden för en förståelse för hur kroppen fungerar och en förmåga att lyssna till och ta hand om sin egen kropp.

Om Reggio Emilia

Följande värden delar vi med Reggio Emilias filosofi:

- En demokratisk arbetsplats
- Pedagogerna som medforskare och medkonstruktörer
- Det kompetenta barnet
- Lyssnandets pedagogik
- Samverkan med lokal samhället

Värdegrunden i förskolan

”Värdegrunden uttrycker det etiska förhållningssätt som ska prägla verksamheten. Omsorg om och hänsyn till andra människor, liksom rättvisa och jämställdhet samt egna och andras rättigheter ska lyftas fram och synliggöras i verksamheten. Barn tillägnar sig etiska värden och normer främst genom konkreta upplevelser. Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga som förebilder.”

Ur Läroplan för förskolan 98.

På Backa Förskola arbetar vi med värdegrunden på ett medvetet sätt så att barnen känner trygghet, får ett rikt lärande och har roligt på förskolan.

Pedagogerna är goda förebilder för barnen, utifrån förskolans värdegrund och skolans visioner och riktlinjer.

Pedagogerna arbetar hela tiden aktivt med värdegrunden. Alla ska ha samma förhållningssätt utifrån värdegrunden och detta lägger vi stort fokus på vid introduktionen för pedagogerna och vi kommer att aktivt arbeta med detta vid personalmöten och medarbetarsamtal.

Miljö

Utemiljö

En stor del av verksamheten sker utomhus och i nära kontakt med naturen. Förskolans utegård är stor och lummig med gott om plats för lek och utforskande. Utanför den egna gården finns också Graninge lekplats med stor sandlåda, rutschkana, pulkabacke och gungor. Det är vår förhoppning att Graninge under året kommer att renovera och förbättra lekplatsen.

På förskolans gård finns grönskasodlingar och blomsterrabatter. Barn som önskar delta, plantera och sköta växter och blommor får det stöd de behöver för att kunna göra detta. På hösten skördas bär, frukter och grönsaker från vår trädgård och konserveras i vårt kök, även här får barnen delta efter önskan och förmåga.

Lokaler

Även inomhus miljön speglar närheten till naturen genom val av naturliga och hållbara material och färger.

Förskolan har 2 stora och ljusa lekrum med varma mattor på golvet och många olika lekmaterial, pussel och spel som är lätta för barnen att nå och använda.

Förskolans lekrum är rymliga och kan användas för dans, rörelse, yoga, gymnastik, musik, lekar, teater och andra aktiviteter som kräver utrymme att röra sig inomhus. Förskolan har också ett rum för vila och avkoppling som är behagligt inrett med vilsamma färger, madrasser, dämpad belysning och mjuka kuddar och filtar. Dessutom finns ett kuddrum med klätterslott och rutschkana för lite vildare lek.

I köket tillagas all mat från grunden av ekologiska råvaror och barnen uppmuntras att delta i köket. Tillsammans med de vuxna får barnen baka och laga mat, duka och diska, uppleva delaktighet, meningsfullhet och glädje i de vardagliga sysslorna.

Planerade förbättringar av lokaler och utemiljö under året 2016 - 2017

Vårt mål är att under året bygga ett vindskydd, en lekstuga, en klätterställning och ett förråd för uteleksaker på gården.

Vi planerar att förbättra akustiken i lekrummen genom ljuddämpande material i taket och på väggarna. Belysningen skall också bytas ut och förbättras.

Förskolan planerar att under året få tillgång till en skaparverkstad på övervåningen. Miljön ska väcka lust att skapa. I skaparverkstaden skall det finnas material som barnen når och som kan användas ur många synvinklar. Här har barnen möjlighet att uttrycka sig på många olika sätt. Fram till att den finns att tillgå så finns material för kreativitet och konst i det större av förskolans rum.

Samverkan med närsamhället

Varje vecka gör vi utflykter med barnen i närmiljön och lokalsamhället för att utforska och lära känna vår omvärld från många olika synvinklar och perspektiv. Exempel på utflykter kan vara skogs promenad, pulkaåkning, bad, besök på museum, teater, bibliotek, företag och industrier, bondgårdar, ålderdomshem, hos hantverkare, mm.

Graninge är också i sig en miljö som lockar till samverkan med många olika människor och aspekter av samhället. Här finns teater grupper, yogaklasser, kontor, föreningsliv, gym, flyktingboende och många andra inspirerande verksamheter.

Miljöpolicy

Backa Förskola är en ekologisk och giftfri förskola. Detta innebär att alla leksaker och material som används i förskolan skall vara av naturmaterial och så hållbara och ekologiska som möjligt. Inga gifter eller plaster förekommer i leksaker och material som används av barnen (med undantag för utomhusleksaker som ibland kan vara av plast).

Material som används till renovering och bygg av lokaler och möbler är naturliga och så giftfria som möjligt. Målarfärgen på väggarna är äggtempera och linolja, möblerna är i trä och tyg, mattorna i ull. Vi köper ofta begagnat eftersom det är mer hållbart för miljön.

På förskolan sorteras alla sopor och alla rengöringsmedel och hygienprodukter som används är ekologiska och giftfria.

Maten på Backa förskola är ekologisk och i möjligaste mån även närproducerad. Förskolans mat är vegetarisk.

Personal

Förskolechefen

Backa Förskolas Förskolechef är Cristina Rai. Cristina delar föreningens vision, värderingar och mål. Cristina är utbildad Förskolelärare med många års arbetserfarenhet som förskollärare. Dessutom är Cristina certifierad Zen Coach och genomgår för tillfället en utbildning i NVC.

Backa Förskolas förskolechef ska verka för att:

- Barnens bästa vägs in inför varje beslut, barnens välmående och utveckling är verksamhetens fokus.
- Värdegrunden och visionen hålls levande hos personalen och i verksamheten
- Föreningens riktlinjer efterlevs i den dagliga verksamheten
- Personal, vårdnadshavare och barn känner sig delaktiga i verksamheten och har möjlighet att påverka viktiga beslut
- Personal, vårdnadshavare och barn upplever en god stämning, trivs och har möjlighet att utvecklas
- Ett NVC språk och förhållningssätt genomsyrar personalens kommunikation med varandra, med barnen och med vårdnadshavare.
- Förmedla tydliga mål för verksamheten och uppehålla en tydlig och sociokratisk organisation
- Verksamheten kontinuerligt dokumenteras, utvärderas och utvecklas

Övrig personal

Lena Harnestig är anställd som förskollärare (fr.o.m. 9 maj 2016). Lena är legetimerad förskollärare med 10 års arbetslivserfarenhet, erfarenhet av Reggio Emilia och vidareutbildning inom specialpedagogik. Hon har erfarenhet av yoga och kännedom om NVC. Tillsammans med Ivon har hon huvudansvar för det pedagogiska arbetet.

Ulrika Swanström är anställd som barnskötare och trädgårdsansvarig. Ulrika har arbetat i 1 år som förskollärare på waldorf förskola. Ulrika är utbildad inom naturmedicin och arbetar som lärare inom det ämnet på folkhögskola. Ulrika går en kurs i barnyoga. (Ulrika är för närvarande mammaledig)

Ivon van den Broek är anställd som barnskötare. Ivon är Montessoripedagog för åldersgrupperna 4 - 9 år. Ivon går en kurs i barnyoga. Ivons fokus är lärande och utveckling, hon har tillsammans med Lena det pedagogiska ansvaret. Ivon har administrativt ansvar och är gruppledare.

Henrik Jansson är anställd som barnskötare. Henrik är utbildad fritidsledare och barnskötare. Henriks fokus är utomhuspedagogik, aktiv lek och rörelse. Han har också ansvar för regler och rutiner.

Jack Mörner är anställd som barnskötare och tar även hand om en del vaktmästeri och byggprojekt tillsammans med barnen. Jack har ansvar för att bygga musikinstrument och spela med barnen. Under Ulrikas föräldraledighet har han huvudansvaret för trädgården och odlingen.

Bitten Christensen är anställd som köksansvarig och lokalvårdare.

All personal ska lämna utdrag ur belastningsregistret och detta följs upp vart tredje år.

All personal delar skolans värdegrund, vision och mål, samt ha förståelse för och en vilja att efterleva de riktlinjer som verksamheten arbetar efter.

All personal kommer att få utbildningar inom NVC.

All personal ska få första hjälpen och brandskydds utbildning vart annat år.

Rutiner för hantering vid personals frånvaro

Vid frånvaro kontaktas förskolechefen.

Förskolechefen kontaktar aktuell vikarie.

Alla vikarier får information från ordinarie personal om regler och rutiner på förskolan samt aktuell information om vilken grupp de ska ansvara för och vad de ska göra.

Vid utebliven vikarie eller svårigheter att få vikarie är tryggheten viktigast och planerade aktiviteter ställs in om det är nödvändigt.

Planeringstid

Varje personal har 1½ timmar i veckan för enskild planering.

2 timmar i månaden träffas all personal för sharing och personalmöte.

Personalen har 4 timmar i månaden gemensam planeringstid.

Varje pedagog har ansvar för inskolning och utvecklingssamtal för 5-6 barn.

Förskolan har en kamera (telefon) och dator för pedagogisk dokumentation.

För att vidga förståelsen för barnens läroprocesser möts personalen regelbundet för att reflektera och analysera sitt arbete med barnen.

Förståelsen är av stor vikt för att kunna utveckla verksamheten. Observation och dokumentation utgör ett viktigt redskap i detta arbete.

Pedagogisk dokumentation

Dokumentationen blir pedagogisk dokumentation när personalen använder sig av den för att utveckla sina tankar och sitt arbete med barnen. Personalen samlar material och studerar det, reflekterar tillsammans, både med personal och barn. Vi sätter upp bilder eller gör små böcker där barnens upplevelser går tillbaka till barnen. Här reflekterar vi igen över vad vi gjort, hur vi gjort, kanske går vi vidare och hittar nya trådar. Slutligen kan dokumentationen presentera hur vi tänker under en lärande process, hur lärandeprocesser växt fram och vi kan synliggöra hur lärandet - växandet fungerat.

Dokumentationen används också för att synliggöra barnets intressen och görande på förskolan vid utvecklingssamtal. Här läggs fokus på det barnet är intresserad av och hur man kan vidareutveckla det. Precis samma fokus som läggs på gruppen vid reflektionstillfällena för arbetslaget.

I slutet av varje månad på personalmötet går pedagogerna gemensamt igenom en barnbarometer där de samtalar om alla barnen. Punkter de går igenom är:

Vem leker barnet med? Vad gör barnet på förskolan? Vad är barnet intresserad av? Hur verkar barnet må? Vilka behov har barnet som ännu inte är tillgodosedda? Hur kan vi bäst möta upp barnet där det befinner sig just nu?

Detta görs för att synliggöra alla barnen och för att alla ska komma till tals kring alla barnen.

Alla barn kommer att ha sin egen pärm. En individuell utvecklingspärm där barnen och personalen gemensamt dokumenterar barnets upplevelser, uttryck och utveckling på förskolan.

Utvecklingssamtal

Två gånger om året hålls utvecklingssamtal med barn och vårdnadshavare. Pedagogerna har utvecklingssamtal för barnen i sin grupp.

Inför utvecklingssamtalet får vårdnadshavare en enkät med information och frågor som de ska fylla i innan samtalet.

På utvecklingssamtalet går barnens pärm igenom och pedagogen berättar hur barnet fungerar på förskolan och kopplar det till läroplanen. Pedagogen frågar vårdnadshavarna hur de upplever barnets mående och trivsel på förskolan. Vårdnadshavares åsikter, tankar och ev. förslag på förändringar dokumenteras alltid och tas upp på personalmöte vid behov.

Föräldrasamverkan

(I denna text skriver vi för enkelhetsskull föräldrar, då inkluderas alla vårdnadshavare, oavsett om de är barnens biologiska föräldrar eller inte.)

Samverkan med föräldrarna är mycket viktig för oss och vi tycker att det är avgörande att föräldrarna upplever att den verksamhet som erbjuds deras barn är värdefull och givande samt att de har möjlighet att påverka och delta i verksamheten.

På Backa Förskola ska föräldrarna få fortlöpande information om sitt barns utveckling, om verksamheten på förskolan samt om möjligheten att påverka.

Förskolechef skickar ut föräldrabrev varje månad med information om händelser på förskolan och planering för de kommande månaderna.

Föräldrarna bjuds in till utvecklingssamtal 2 gånger om året.

Föräldrarna bjuds in till föräldramöte 2 gånger om året.

Föräldrarna är viktiga resurser för förskolan, både med sin förståelse för sina barns unika behov samt med sina olika förmågor och kunskaper.

Backa Förskola drivs enligt NVC principerna vilket innebär att personalen alltid uppskattar öppen och ärlig kommunikation, och kommunicerar på detta sätt tillbaka. Kritik tas emot som värdefulla gåvor vilka ger möjligheter till utveckling och förbättring.

Föräldrarna ges möjlighet att närvara i förskolans dagliga verksamhet efter överenskommelse. Föräldrarnas deltagande är alltid välkommen och föräldrarnas synpunkter och önskemål tas på största allvar av personalen och ledningen.

De föräldrar som önskar står på förskolans vikarielista och kan ringas in vid behov.

Föräldrarna bjuds ofta in att delta på temadagar och utflykter, att ta del i trädgårdsarbetet samt att på olika sätt stötta verksamheten med sin unika kompetens och kunskap.

2 gånger per år hålls en familjedag på förskolan då vi gemensamt genomför något välbehövt projekt. Det kan vara vårstädning, trädgårdsdag, fönsterputs, ommålning, etc. Dagen blir något av en familjefest då vi både arbetar, äter, firar och umgås tillsammans. Dessa dagar är både till för att utföra praktiskt arbete och för att alla som är berörda av förskolan ska få tillfälle att träffas och umgås.

Backa Förskola tar ut föräldraavgift enligt Karlstad Kommuns taxa för förskolor.

Backa Förskola erbjuder plats utifrån en kölista som utgår från datum då ansökan kom in till skolan samt syskonförtur.

Öppettider

Om det finns behov från föräldrarnas sida så öppnar förskolan tidigast 6.30 och stänger senast 18.30.
I annat fall följer vi nedanstående schema:

06.45 Förskolan öppnar

8.00- 8.30 Frukost

9.00 Utevistelse

ca. 10.00 Frukoststund (ute)

11.15 Samling

11.30 Lunch

12.00 Vila/lugna aktiviteter inne

13.30 Utevistelse

ca. 15.00 Mellanmål

18.00 Förskolan stänger

För och eftermiddagarna ägnas åt de aktiviteter och projekt utomhus och inomhus som lämpar sig med tanke på väder, barnens humör, gruppens sammansättning och aktuella teman.

Trygghet på förskolan

En trygg och säker miljö är förutsättningen för att vi ska kunna göra en bra pedagogisk verksamhet.

Hos oss på Backa Förskola:

Är det skadeförebyggande arbetet en del i den dagliga verksamheten.

Är handlingsplaner och rutiner utarbetade och förankrade så att risksituationer och olyckor undanröjs.

Finns handlingsplaner och rutiner.

Görs barnskydds ronder minst en gång per termin.

Rapporteras alla tillbud och skador.

Vardagliga rutiner utarbetas och förmedlas för att garantera tryggheten.

Daglig närvaro tas på alla barnen och alla kryssas av med en gång när de kommer och när de lämnar. Detta för att vi alltid ska veta vilka barn vi har på förskolan i händelse av brand, eller dylikt.

Rutiner vid utevistelse - pedagogerna är där barnen är.

Rutiner vid innevistelse- pedagogerna är där barnen är.

Vid utflykter tas alltid ryggsäck med innehållande telefonlista, mobiltelefon, förstahjälpen väska.

Bilaga 1.

Handlingsplan för barn i behov av särskilt stöd vid Backa Förskola

Mål:

Att alla barn i behov av särskilt stöd ska erbjudas det stöd som de behöver.

Metod

När det har uppmärksammats att ett barn har behov av särskilt stöd ska följande arbetsgång följas. Arbetsprocessen ska kontinuerligt dokumenteras.

- Barnet observeras i förskolan, vilket dokumenteras.
- Personalen gör tillsammans en beskrivning av barnets situation.
- Ansvarig pedagog gör en utredning i samråd med vårdnadshavare.
- Ansvarig pedagog upprättar en handlingsplan i samråd med vårdnadshavare. Ansvarig pedagog leder samtliga möten på den här nivån.
- Resurser och arbetssätt anpassas för att skapa de bästa förutsättningar att möta barnets behov.
- Handlingsplan följs upp och utvärderas inom 6 – 8 veckor.
- Ansvarig pedagog tar kontakt med extern specialpedagog för konsultation om hur man kan gå vidare.
- Vid behov skickas en ansökan om vidare utredning till externa specialister, BUP. Samtliga vidtagna åtgärder utvärderas kontinuerligt.

Riktlinjer för upprättande av handlingsplan:

Om ett barn är i behov av särskilt stöd ska en handlingsplan upprättas.

Handlingsplanen ska vara ett redskap för planering och samverkan mellan ansvarig pedagog och vårdnadshavare samt vidare för uppföljning och utvärdering av stödåtgärderna. Det är en skriftlig bekräftelse på vilket stöd barnet är i behov av och en beskrivning av de insatser som ska göras. Åtgärderna i handlingsplanen ska vara både kortsiktiga och långsiktiga och relatera till förskolans läroplan. Det ska anges vilka barnets behov är och hur behoven ska tillgodoses. Det är viktigt att syftet med åtgärderna konkretiseras så att programmet kan följas upp och utvärderas. Genom att kontinuerligt följa upp och utvärdera insatserna ökar förutsättningarna för att åtgärderna ska få avsedd effekt. Nyckeln till framgång är att ha en systematisk arbetsprocess.